

ÚHEL POHLEDU

Zdanit, co spadlo do klína?

Budapešť a Londýn chystají daň z nečekaných výnosů energetických a ropných firem. Experti jsou spíš proti

PAVEL KOHOUT
ekonom,
Algorithmic SICAV

V souvislosti s vysokými cenami pohonných hmot a energií se hovoří o jednorázové dani z výnosů energetických a ropných firem. Úmysl zavést tento typ daně oznámilo Maďarsko a Velká Británie.

V Británii má toto opatření už jistou tradici. Anglický termín „windfall tax“ lze volně přeložit jako „daň z něčeho, co vám spadlo do klína“. (Windfall původně doslova znamená „ovoce, které ze stromu shodil vítr“.) V roce 1981 přišla s podobným opatřením konzervativní vláda Margaret Thatcherové. Šlo o mimořádnou daň ze zisků bank, jež profitovaly z tehdy velmi vysokých úrokových sazeb. V témže roce navíc byla vypsaná jednorázová daň ze zisků společností těžících ropu v Severním moři – opět v důsledku vysokých cen této komodity.

V roce 1997 vláda Labour Party jednorázově zdanila výnosy z dříve privatizovaných státních podniků za účelem politiky podpory zaměstnanosti. A ve Spojených státech se uplatňovala mimořádná daň na ropné společnosti během 80. let. Je tedy patrné, že nejde o nějakou „levicovou“ specialitu: lečťerá vláda, bez ohledu na ideologii, cítí nutkání zdanit to, co jen zdanit lze.

V Maďarsku nikoliv poprvé

V prvním čtvrtletí 2022 vykazala britská společnost BP růst zisku na 32 dolarů na akcii, což je téměř 2,5násobek ve srovnání se stejným obdobím loňského roku. Společnost Shell zvýšila výplatu dividend za první čtvrtletí čtyřnásobně ve srovnání s prvním čtvrtletím 2021. Tato čísla samozřejmě lákají politiky věčně hospodařící s rozpočtovými schodky.

Maďarská vláda plánuje mimořádně zdanit banky, energetické společnosti, pojišťovny a aerolinie. Hodlá tak navýšit příjmy o 800 miliard forintů (50 miliard Kč). Nejvíce mají zaplatit MOL a OTP Bank. Pokud jde o banky, není to poprvé, kdy maďarská vláda sahá k nestandardním opatřením. Po velké finanční krizi v roce 2008 došlo k oslabení forintu. Znamenalo to, že velká část maďarských klientů, kteří měli hypotéky v euro či ve švýcarském franku (kvůli

Energie pro všechny a okamžité zdanění energetických a ropných firem. Demonstranti v Londýně měli jasno už v únoru. FOTO SHUTTERSTOCK

nízkým úrokovým sazbám), se octne ve značných nesnázích se splácením.

Viktor Orbán tehdy donutil banky, aby vzaly měnové riziko na sebe. Představitel jedné rakouské banky si stěžoval, že toto opatření může vést až k bankrotu. Orbán údajně odpověděl: „Způsobit bankrot rakouské banky je přece odvěkým snem každého Maďara!“ (Tento příběh sice není sto procentně doložen, nicméně vzhledem k chování maďarské vlády v jiných případech – zejména zestátnění penzijních fondů – jej lze považovat za pravděpodobný.)

Většinu ekonomů se jednorázové daně z nečekaných výnosů příliš nezamlouvají. Jejich aplikace vytváří nejistotu v podnikatelském prostředí. Ta představuje negativní pobídku pro další rozvoj. Pokud jde konkrétně o ropný a energetický průmysl, politici očekávají mnohamiliardové investice do nových technologií šetrných k životnímu prostředí. Budou mít firmy motivaci investovat, když kdykoli v budoucnu mohou být jejich zisky mimořádně zdaněny – třeba proto, že hodně foukal vítr nebo hodně svítilo slunce?

Příklad z jiného odvětví a jiné doby. Za reálného socialismu byly daně neuvěřitelně složité: příjmy byly daněny podle odvětví, daň z obratu (předchůdkyně DPH) měla obrovské

Budou mít firmy motivaci investovat, když kdykoli v budoucnu mohou být jejich zisky mimořádně zdaněny?

”

množství sazeb podle typu zboží. Výnosy z pojištnictví byly daněny sazbou 90 procent. Česká státní pojišťovna, tehdejší monopol, si tuto sazbu mohla dovolit, ale v tržním hospodářství by v konkurenci méně zdaněných zahraničních pojištnoven neobstála. Kromě toho platí, že vysoce ziskové podniky bývají zároveň vysoce efektivní, a je tudíž vhodné neházet jejich rozvoji klacky pod nohy. Bizarní systém sektorových daní byl jedním z důvodů, proč socialismus nakonec zkrachoval. Přerozdělování od schopných směrem k méně schopným snižuje růstový potenciál celé ekonomiky.

A ještě jeden argument: kdo nakonec mimořádnou či sektorovou daň zaplatí? Buď akcionáři, nebo zákazníci.

Velké společnosti nebývají vlastněny hrstkou oligarchů sedících na pytlích s penězi, ale penzijními a podílovými fondy. Výnosy z daní tedy zaplatí penzisté nebo příslušníci středních vrstev, typičtí klienti podílových fondů.

Česko mimořádně danit nemusí

Dávala by podobná daň smysl v českém prostředí? Zde je řeč o energetickém gigantu ČEZ. Jeho postavení je odlišné od britských ropných firem, neboť je stále ze 70 procent vlastněn vládou. Vláda nemusí nic mimořádně danit: může si sáhnout na peníze z ČEZ formou mimořádné dividendy. Na příští valné hromadě (28. června) má být navržena dividenda ve výši 44 Kč na akcii. Znalec energetiky Michal Šnobar nicméně uvádí, že firma je schopna vyplatit 56 až 62 korun na akcii, aniž by to bylo na úkor jejího budoucího rozvoje.

„Vzít si vyšší dividendu z ČEZ nic nestojí (...) Jde o peníze, které se v ČEZ budou válet na účtech a paradoxně zhoršovat rentabilitu vlastního kapitálu akcionářů. Výplata je v zájmu akcionářů, a dokonce státu a vlády,“ uvedl dále Šnobar na svém twitterovém účtu.

Vyšší výplata by patrně byla racionálním krokem, ale racionalita nehraje vždy v politice první housle.

DISKUSE

Sázka na vodík je dobrým krokem

LUCIE MARTINCOVÁ
expertka na
udržitelnost, PwC ČR

S neustále se zvyšujícími cenami plynu v důsledku ruské agrese zas a znova vstává otázka: „A co vodík? Může pomoci plyn nahradit?“ Je nejjednodušším a nejlépeším prvkem. Při úniku se rychle rozptýluje do vzduchu a neznečišťuje životní prostředí. Je netoxický a bezemisní. Jak to tak ale bývá, odpověď není jednoznačná.

S širokým využitím vodíku se počítá především v těžko dekarbonizovatelných odvětvích, jako je například výroba oceli. A také v dopravě, ať už ve formě palivových článků především pro těžká vozidla, nebo přimícháváním do syntetických paliv (tzv. e-fuels). Pro domácnosti jím ale plyn jen tak nenahradíme. Kvůli vlastnostem prvku se v tuto chvíli dá do zemního plynu maximálně přimíchat 20 procent vodíku, aniž by

byla nutná výměna nejen infrastrukturálních trubek, ale také bojlerů a sporáků.

Cena a uhlíková stopa vodíku se odvíjí od způsobu jeho výroby. Tomu odpovídají i barevná přízviska, jež tento bezbarvý plyn dostal. Pro výrobu hnědého a černého vodíku se používá uhlí. Pokud by si Jindřiška z Pelíšků tipla, že hnědý z uhlí hnědého a černý z uhlí černého, měla by to správně. Při použití zemního plynu označujeme vodík za šedý. V současnosti se takto vyrábí asi 96 procent veškerého vodíku a je nejlevnější, ale také má zdaleka nejvyšší uhlíkovou stopu.

Pokud ovšem při výrobě šedého vodíku zachytíme alespoň 70 procent všech emisí, vodík podle pravidel Evropské unie můžeme označit za modrý nebo také nízkemisní. Zelený vodík se vyrábí při procesu elektrolýzy vody s použitím elektřiny z obnovitelných zdrojů. Je bezemisní, ale jeho výroba je prozatím velmi drahá. Na konci roku 2021 se výrobní cena pohybovala mezi 4 až 4,5 eura za kilo, nyní je to kvůli zdražující elektřině 10,81 euro/kg. Evropa by se

přítom ráda dostala do roku 2030 pod 1,40 euro/kg. Pro Česko je potom zajímavá možnost růžového vodíku, který se vyrábí stejně jako zelený, ale místo obnovitelné elektřiny se používá energie z jaderných elektráren.

Již před ruskou invazí na Ukrajinu si EU nastavila poměrně ambiciózní cíle použití vodíku v dopravě a v průmyslu a podle navržené direktivy pro obnovitelnou energii to vypadalo, že tyto cíle bude možné naplnit čistě vodíkem vyráběným elektrolýzou. Minulý měsíce potom znamenaly určitou nejistotu, jakým směrem se legislativa vyvine.

O krok blíže k cíli

Aktuální iniciativa Evropské unie REPowerEU jasně ukázala, že zatímco zabezpečení energetické dodávky je naprosto nezbytné, v pokusech o dekarbonizaci se neháme ani o píď zpět. Ba naopak, v mnoha ohledech to vypadá, že REPowerEU dekarbonizačním plánům pomůže zrychlit a zeleným vodíkovým plánům určitě. Je to logické: klimatická změna totiž na nikoho nečeká.

Dle dokumentu REPowerEU má Evropská komise za cíl do roku 2030 výrobu 10 milionů tun vodíku z obnovitelných zdrojů z domácí výroby a 10 milionů tun z dovozu. Cílem je náhrada zemního plynu, uhlí a ropy v dopravě. Kvůli nízké efektivitě při získávání vodíku elektrolýzou by dle S&P Global výroba 10 milionů tun vodíku znamenala 477 TWh obnovitelné energie, což je téměř celá kapacita solární a větrné energie v Evropské unii v roce 2021.

Je to tedy velmi, velmi ambiciózní plán. Předpokládá se však, že technologický vývoj zefektivní elektrolýzu – tedy že vyrobený kilogram vodíku bude stát méně kilowatthodin energie. Zároveň by se měl do roku 2030 v Evropě přibližně ztrojnásobit instalovaný výkon obnovitelných zdrojů energie. Pořád velmi ambiciózní, ale už alespoň matematicky a technicky možné.

Komise rovněž zveřejňuje dva akty s cílem zajistit, aby výroba vodíku vedla k čistě dekarbonizaci. Závislosti na fosilních palivech a plynu z Ruska se zbavíme těžko, pokud z nich budeme

DOPISY REDAKCI

Výpočetní tomografie. Nikoli „počítačová“

Ad LN 28. 5.: One and done

V roce 1979 obdrželi Godfrey Newbold Hounsfield a Allan McLeod Cormack Nobelovu cenu za fyziologii nebo medicínu za konstrukci diagnostického zařízení nazvaného výpočetní tomografie. Výpočetní, nikoli „počítačová“, jak chybně uvádí Simona Kašparová.

Tato Nobelova cena, jedna z nejrychleji udělených (první klinický prototyp CT byl představen v roce 1971), ocenila naprosto přelomový přístup k rentgenové diagnostice – výsledný obraz nebyl získán pouhým prosvícením vyšetřovaného objektu, resp. rozostřením necílových vrstev jako v případě původní rentgenové tomografie, ale *vypočítáním* z mnoha dílčích zobrazení, získaných v mnoha různých rovnicích.

Proto metoda byla pojmenována „computed tomography“, česky výpočetní tomografie (nikoli snad computer tomography, jak si nejen laici, ale bohužel i řada zdravotníků zřejmě myslí). Samozřejmě byla zapotřebí výkonná výpočetní technika, ale nesprávný, stále se chybně objevující název „počítačová“ zastírá revoluční zdokonalení klasických rentgenových metod. Zmíněnou trojrozměrnost dnes výpočetní tomografie poskytuje díky dalšímu softwarovému zpracování, o té se vynalézčům v 70. letech asi ani nesnilo.

MUDr. Petr Sucharda, Praha

Příčina násilí

Ad LN 25. 5.: Patnáct mrtvých po...

Problém šílených střelců nejen na amerických školách nespočívá ve zbraních, ale v nemocných duších. Zbraně se vyrábět ani prodávat nepřestanou a ten, kdo bude chtít, si je nakonec vždy nějak opatří. Dokud budou děti hrát na počítačích hry plné násilí, budou incidenty přibývat. Tuhle pravdu není tak těžké si uvědomit, jen ji nechťejí slyšet ti, kdo z hloupého a nebezpečného obchodu profitují. Nezačneme-li řešit příčinu, budou během nekonečných debat o zbraních umírat další lidé.

Petr Bergl, Plzeň

Dopisy jsou redakčně kráceny.

Své příspěvky posílejte do rubriky Názory na adresu LN, Karla Engliše 519/11, 150 00 Praha 5 - Smíchov nebo e-mailem na adresu dopisy@lidovky.cz.

Názory v této rubrice nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce